

Motion till riksdagen 2008/09:Ub222

av **Rossana Dinamarca m.fl. (v)**

Breddad rekrytering till högskolan

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning angående högskolebehörighet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om reglerna för grundläggande behörighet till högskola.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att samlat betygskort från gymnasial vuxenutbildning ska ge behörighet till högskola.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den s.k. 25:4-regeln ska återinföras.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den s.k. HA-gruppen ska återinföras.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Högskoleverket bör få i uppdrag att utveckla det alternativa urvalet till högskolan.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kurser i vissa ämnen i gymnasieskolan inte ska kunna ge extra meritpoäng vid urval till utbildningar i högskolan.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om studie- och yrkesvägledningen i högskolan.

2 Inledning

Lika tillgång till utbildning är en fråga om rättvisa och jämlikhet. För Vänsterpartiet är därför breddad rekrytering och ökad mångfald viktiga mål för högskolan. Den stora expansionen av högskolan som påbörjades i början av 1990-talet innebär att rekryteringen breddades generellt, men det är fortfarande stora skillnader beroende på bl.a. utbildning och högskoleort. För att minska den sociala, etniska och könsmissiga snedrekryteringen inom den

Fel! Okänt namn på

högre utbildningen krävs förbättrade kunskaper om orsaker och mekanismer till förändringar inom en rad områden. En nödvändig förutsättning är att det finns tillräckligt antal studieplatser, och vi vill se en fortsatt utbyggnad av högskolan. Det krävs utökade satsningar på kvaliteten för att bl.a. möta de behov som nya grupper studenter kan tänkas ha. Det behövs ett studiemedelsystem som ger ekonomisk och social trygghet. Dessutom fordras ett öppet, flexibelt och samtidigt tydligt antagningssystem som inte sorterar bort sökande till högskolan utifrån deras bakgrund.

Snedrekryteringen vid högskolan måste motverkas tidigt i åldrarna. Från förskolan och genom hela utbildningssystemet behövs det insatser för att skapa likvärdighet och kompensera för barns och ungas olika förutsättningar. I denna motion kommer dock endast förslag att behandlas som har direkt koppling till övergången till högskolan, och vi gör inte anspråk på att lösa hela problemet med snedrekryteringen till högskolan. I Vänsterpartiets budgetmotion finns också utbildningspolitiska satsningar, som kan medverka till att bredda rekryteringen till högskolan.

3 Fler platser och höjda studiemedel

Vänsterpartiets syn på utbildning och konkreta förslag står i stark kontrast till regeringens utbildningspolitik. Regeringen har genomfört en rad förändringar av antagningssystemet till högskolan som gör att färre är behöriga att söka till högskola. Det har också aviserats förändringar av gymnasieskolan, som skulle innebära att bara vissa gymnasieprogram automatiskt skulle ge högskolebehörighet, och färre människor kommer därigenom att kunna söka till högskolan direkt efter gymnasieskolan. Det har genomförts nedskärningar av statens bidrag till kommunerna och vuxenutbildningen vilket har fått till följd att antalet platser inom komvux har minskat och därmed också möjligheten att komplettera tidigare utbildning för få högskolebehörighet.

Sammantaget bildar dessa förändringar ett tydligt mönster. Regeringens utbildningspolitik är klassisk högerpolitik där utbildning reserveras för några få människor och kunskap inte är en rättighet.

4 Grundläggande behörighet till högskolan

I enlighet med regeringens proposition Väger till högskolan för kunskap och kvalitet (prop. 2006/07:107) har riksdagen tidigare beslutat om att nya regler för grundläggande behörighet för tillträde till högskoleutbildning ska börja gälla vid antagningen höstterminen 2010. (Dock togs den s.k. 25:4-regeln bort redan vid antagningen höstterminen 2008.) Vänsterpartiet tillbakavisade dessa förändringar eftersom de nya reglerna innebär att många utestängs från möjligheten att studera vid högskolan trots att de har goda förutsättningar att tillgodogöra sig studierna. Det drabbar inte minst underrepresenterade grup-

per vid högskolan eftersom de studerandes bakgrund är det som har störst inflytande på betygen inom den behörighetsgivande utbildningen. Det har med andra ord betydelse för snedrekryteringen och därför återkommer vi i denna fråga.

En anledning till att vi vill väcka frågan igen är att sambanden mellan förkunskaper och förmåga att tillgodogöra sig högskoleutbildning inte är tillräckligt kända. I Högskoleverkets rapport Icke godkänd i gymnasieskolan – godkänd i högskolan? (2007:1), som utgjorde underlag för den nämnda propositionen, påvisas ett statistiskt samband mellan betyg och avlagda högskolepoäng. Däremot framkommer det ingenting i rapporten som tyder på att betygen skulle kunna användas för att förutse en enskild individs prestationer på en högskoleutbildning. Det kanske inte ens går att sja om hur en person klarar högskolans krav innan den har påbörjat studierna.

Mot bakgrund av att det behövs bättre analyser av vilka orsakssamband som råder vad gäller förkunskapskrav, förmåga att tillgodogöra sig högre studier, studenternas bakgrund, högskolans undervisning m.m. anser Vänsterpartiet att det är olyckligt att höja kraven för grundläggande behörighet utan att dessa frågor har blivit grundligt analyserade och belysta. Vi föreslår därför att det tillsätts en utredning med uppgift att besvara dessa frågor. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Under tiden bör regelverket för grundläggande behörighet återgå till vad som gällde tidigare, dvs. den som har slutbetyg från nationellt eller specialutformat program eller gymnasial vuxenutbildning och fått betyget Godkänt i minst 2 250 poäng ska vara behörig att läsa vid högskola. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Samlat betygsdokument från komvux

En annan behörighetsgrund som har avskaffats av regeringen är ett samlat betygsdokument från gymnasial vuxenutbildning. Detta försvårar för dem som har studerat inom vuxenutbildningen att söka till högskolan. Ett slutbetyg säger inte mer om vilka möjligheter de studerande har att tillgodogöra sig högskoleutbildning än vad ett samlat betygsdokument gör. Vänsterpartiet föreslår således att ett samlat betygsdokument från gymnasial vuxenutbildning åter ska finnas som behörighetsgivande dokument. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Arbetlivserfarenhet

Redan från antagningen till höstterminen 2008 upphörde den s.k. 25:4-regeln, som innebar att sökande som var 25 år och hade minst 4 års arbetlivserfarenhet samt hade kunskaper motsvarande godkänt betyg i Svenska B och Engelska A automatiskt var behöriga att läsa vid högskolan. Regeln var viktig för

Fel! Okänt namn på

att öka mångfalden på högskola och universitet, genom att ta bort den här regeringen byggt fler hinder som förstärker den sociala och etniska snedrekryteringen.

25:4-regeln innebar på intet sätt att dörrarna till högskolan stod helt öppna. Det krävdes också samma kunskaper som av sökande med betyg från gymnasieskolan och i vissa fall även särskild behörighet. Sökande med enbart arbetslivserfarenhet måste alltså i de flesta fall komplettera med antingen komvux eller högskoleprov för att kunna komma in på de flesta utbildningar. Många högskolor säger sig dessutom ha mycket positiva erfarenheter av de studenter som har antagits genom denna regel. Det är också svårt att se någonting negativt med åldersmångfald bland de studerande.

Förslaget kan även kritiseras utifrån rättssäkerhetsperspektiv. 25:4-regeln är nu ersatt med bedömning av reell kompetens, vilket är både komplicerat och riskfyllt. Bedömningar av reell kompetens sker redan på flera lärosäten, men inte utan problem. Dels är metoderna för sådana bedömningar väldigt olika på olika lärosäten, dels är de svåra att förstå för de sökande. Eftersom bedömningarna riskerar att bli subjektiva är det svårt att uppnå rättssäkerhet och eftersom procedurerna är resurskrävande finns det risk för att vissa lärosäten försöker prioritera bort dem. Regeringen har dessutom inte vidtagit några åtgärder för att kvalitetssäkra de olika högskolornas bedömningar av reell kompetens för att göra dem mer likvärdiga och rättvisa. Det är allvarligt, särskilt som en högskola inte är skyldig att godkänna en annans högskolas bedömning.

Med anledning av detta föreslår Vänsterpartiet att den s.k. 25:4-regeln ska återinföras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Urvalsgruppen för sökande med resultat från högskoleprovet i kombination med arbetslivserfarenhet har också avskaffats. Detta kan komma att missgynna grupper, som av tradition sällan söker sig till högskolan. Vi föreslår att denna urvalsgrupp, den s.k. HA-gruppen, också ska återinföras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7 Urvalsgrunder

Vänsterpartiet ser positivt på att av högskolan beslutade urvalsgrunder har utökats till en tredjedel av platserna och att regeringen fortsätter den politik, för att bredda rekryteringen till högskolan, som slogs fast i propositionerna Den öppna högskolan (prop. 2001/02:15) och Ny värld – ny högskola (prop. 2004/05:162). Möjligen kan detta motverka den ökade snedrekrytering, som blir följderna av regeringens övriga politik.

En förutsättning är då att denna kvotgrupp kommer till användning, vilket i dag är ganska sällsynt. Vid en del lärosäten förekommer inget alternativt urval alls och vid andra gäller det bara enstaka utbildningar och/eller kurser. Uppmärksammade rättsfall har förmodligen också lett till en viss tveksamhet att använda denna urvalskategori och utveckla nya metoder för urval. Samti-

dig finns det flera intressanta exempel där alternativt urval har kommit till användning som en metod att bredda rekryteringen.

Det är tydligt att det finns stora kunskapsluckor bl.a. om vilka urvalsgrunder som är tillåtna och vilka urvalsmetoder som är effektiva för att bredda rekryteringen. Vänsterpartiet anser att det finns ett behov av att sammanställa och sprida de kunskaper och erfarenheter som finns samt att utveckla fler urvalsmetoder för att det alternativa urvalet ska komma till användning i större utsträckning.

Vi föreslår därför att regeringen ger Högskoleverket i uppdrag att genomföra detta och då särskilt uppmärksamma metoder som är effektiva för att bredda rekryteringen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8 Meritkurser

Den kanske mest ogenomtänkta av regeringens förändringar av antagningen till högskolan är att sökande med betyget Godkänt från vissa kurser i ämnena moderna språk, engelska och matematik samt områdeskurser ska kunna få upp till 2,5 extra meritpoäng. Förutom att förslaget är oklart, krångligt och svåröverskådligt – inte minst för dem som ska söka till gymnasiet i årskurs 9 – är det djupt orättvist och kommer att bidra till en ökad social och etnisk snedrekrytering.

Sambandet mellan kunskaper i språk och utbildning vid högskolan är dåligt klarlagt. Enligt regeringen syftar förslaget till att premiera studier i gymnasieskolan som är relevanta för den högskoleutbildning som söks. Regeringen har dock inte presenterat något underlag som visar på vilket sätt studier i språk är relevant för högskoleutbildning. Finns det t.ex. belägg för att tidigare språkstudier generellt gör att studenter tillgodogör sig högskoleutbildning på ett bättre sätt? Förändringen tycks handla mer om vad som är till fördel i arbets- och samhällslivet och om att disciplinera ungdomar genom att förmå dem att arbeta hårt. För Vänsterpartiet är det en självklar princip att kunskaper som inte har något samband med den valda utbildningen inte ska premieras extra vid urvalet. Givetvis kräver vissa utbildningar specifika förkunskaper, men detta ska i så fall framgå av den särskilda behörigheten; och den särskilda behörigheten ska ange de kunskaper som behövs för att de sökande ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. Det finns därför ingen anledning att tvinga gymnasieelever att överutbilda sig. De bör i stället kunna ägna en del av tiden i gymnasiet att öka sin bildning.

Den allvarligaste invändningen mot förslaget handlar emellertid om att alla elever inte får samma möjligheter att konkurrera om platserna på vissa utbildningar i högskolan. Alla gymnasieskolor har inte förutsättningar att anordna samtliga kurser i ämnen som kan ge extra meritpoäng. Det kan t.ex. bero på att det saknas lärare i språk eller att för få elever har valt att läsa ett visst språk. Inom många yrkesförberedande program finns inte ens utrymme att läsa alla meritkurser.

Fel! Okänt namn på

Vidare är det förvånande och snudd på diskriminerande att regeringen endast vill främja vissa språkkunskaper. De elever som läser kurser i modersmål får nämligen inga extra meritpoäng. Bland annat får det den olustiga konsekvensen att de nationella minoritetsspråken behandlas olika. De som har läst finska eller samiska kan få extrapoäng medan kunskaper i jiddisch, romani chib eller meänkieli inte ger det. Att danska premieras, men inte norska är snarast tragikomiskt i sammanhanget.

Givetvis slår förslaget också mot elever från hem utan studietraditioner. Moderna språk är ofta ett läxintensivt ämne, och de elever som har välutbildade föräldrar som kan ge stöd och hjälp får ett stort försprång framför de elever som saknar möjlighet att få hjälp i hemmet. Det kommer att leda till en ökad social snedrekrytering på högskoleutbildningar med högt söktryck och höga antagningspoäng, t.ex. läkarlinjen, där snedrekryteringen redan är mycket stor.

Om det är nödvändigt att fler människor är språkkunniga i det svenska samhället bör det åstadkommas med andra åtgärder, utan att bestraffa dem som inte har dessa kunskaper. Det krävs andra styrmedel än dem som regeringen föreslår. Ett sätt kan vara att avskaffa betygen eller åtminstone införa ämnesbetyg i gymnasieskolan. I dag hämmas lusten att lära många gånger av rädslan att få ett dåligt betyg på en kurs. Detta gäller särskilt språk, som av många elever uppfattas som mycket krävande. Det skulle givetvis också vara möjligt att stärka språken vid högskolan, och Vänsterpartiet ser inga problem med kurser som vänder sig till nybörjare.

Vi föreslår med anledning av detta att kurser i vissa ämnen i gymnasieskolan inte ska kunna ge extra meritpoäng vid urval till utbildningar i högskolan. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9 Studie- och yrkesvägledning vid högskolan

Snedrekryteringen vid högskolan handlar inte bara om vem som antas utan också om vilka utbildningar och inriktningar studenterna väljer samt vilka som slutför sina utbildningar. Det måste därför finnas studie- och yrkesvägledning som kan hjälpa studenterna att göra sina val och det är särskilt viktigt för studerande med bakgrunder utan studietradition. Högskoleförordningen 6 kap. 3 § är tydlig med att studie- och yrkesvägledning ska finnas tillgänglig för studenterna samt att högskolan ska se till att det finns tillgång till information för den som tänker börja på högskolan. I Högskoleverkets granskningar av lärarutbildningen framkommer att vägledningen till studenterna inom lärarutbildningen inte har fungerat tillfredsställande.

Ett av Högskoleverkets förslag till åtgärder till lärosätena är därför att avsätta mer resurser till vägledning. Detta väcker givetvis frågor om hur studie- och yrkesvägledningen fungerar inom andra utbildningar. Vilka resurser avsätts? Hur ser organisationen ut? Vilken utbildning har personalen? Vilken information får studenterna? Högskoleverket bör därför få ett särskilt uppdrag att kartlägga och granska studie- och yrkesvägledningen vid universitet och

Fel! Okänt namn på

högskolor samt lämna förslag till hur den kan förbättras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 24 september 2008

Rossana Dinamarca (v)

Egon Frid (v)

Elina Linna (v)

Siv Holma (v)

Eva Olofsson (v)